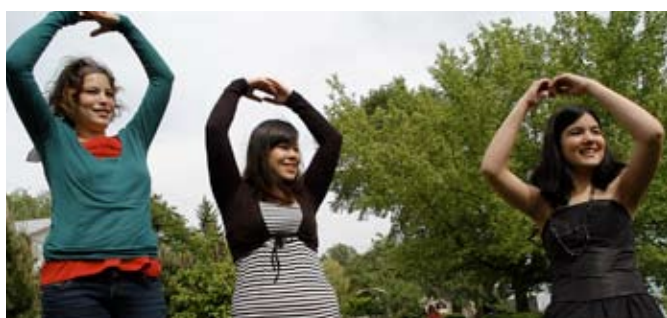

Pracovný zošit 3

Predsudky. A čo ty?

Vzdelávacie materiály o diskriminácii, rasizme a antisemitizme

Anne Frank House, OSCE/ODIHR

1 Je meno osudom?

Zoznámte sa s Bebou, Veronikou, Marekom, Zuzkou, Nofalom, Mirlindou, Lujzou, Magom a Gezimom. Stretli sa v máji 2008 na Slniečnych jazerách pri Senci. Okrem súrodencov Gezima a Mirlindy sa predtým nepoznali. Spoločne diskutovali o predsudkoch, rasizme a diskriminácii – každý z nich k tomu mal čo povedať.

Beba: Krstné meno Alžbeta som dostala po spisovateľke Betty McDonaldovej. Alžbeta je pôvodom hebrejské meno a znamená „zasľúbená Bohu“.

Veronika: Mala som byť chlapcom a volať sa Daniel. Veronika znamená „verný obraz“ alebo aj „prinášajúca víťazstvo“. Pre mňa však znamená „plná energie“, neviem si k sebe predstaviť iné meno.

Marek: Mama vždy chcela syna Mareka, a tak som Marek. Moje meno súvisí s bojom a je utvorené z mena rímskeho boha vojny Marsa. Marek je teda bojovník.

Zuzka: Meno mi dala mama, aj keď sme už Zuzku v rodine mali. Ja som bola malá Zuzka a staršia sesternica veľká Zuzka. V hebrejčine šóšanná znamená ľalia alebo lotos.

Nofal: U nás sa meno dedí – prvý syn najstaršieho zo súrodencov dostáva meno po dedovi. Nofal je vraj veľmi vzácny podmorský kvet. Nikdy som ho nevidel, asi už nerastie.

Mirlinda: Meno Mirlinda som dostala od otca – znamená „dobro narodená“. Doma ma volajú Kiki, Linduška, všelijako.

Lujza: My máme v rodine samé poklady – bratovo meno znamená „prichádzajúci poklad“, moje meno zas znamená „perlový poklad“. Mama mi dala európske meno Lujza po svojej kamarátke.

Mago: Magomed – tak v Čečensku voláme proroka Mohameda. Doma ma volajú Mahmad, v škole Magomed. Mago je poslovenčené a skrátene.

Gezim: Keď sme žili v Srbsku, ľudia nevedeli vysloviť „Gzim“, a tak pridali „e“ a volali ma Gezim. Moje meno v preklade znamená „radosť“, niečo ako Radovan alebo Radoslav v slovenčine.

Tvoje meno

Aké je tvoje meno a priezvisko? Čo vieš o ich pôvode a význame? Vieš, prečo máš toto meno? Naznačuje niečo o histórii tvojej rodiny? Ako chceš, aby ťa ostatní volali?

Moje meno a priezvisko sú:

Čo o svojom mene a priezvisku viem.

(Napiš, čo tvoje meno znamená, alebo po kom ťa pomenovali.)

Takto chcem, aby ste ma volali:

Gezim: Hovorí sa, že meno robí človeka, ale podľa mňa človek robí svoje meno.

Predsudky. Kto by ich nemal?

Predsudok je hodnotenie človeka alebo skupiny ľudí, ktoré si vytvárame vopred. Vzniká ešte predtým, ako určitého človeka alebo skupinu stretne a spoznáme. Aj keď každý z nás má predsudky, nikto sa s nimi nenarodil. Získavame ich z toho, čo nám o iných ľuďoch hovoria naši rodičia alebo priatelia, čo o nich počujeme alebo vidíme, napríklad v televízii.

Aby sme mohli pochopiť svet okolo nás, všetko si zatriedime do škatuliek. Musíme tak robiť, inak by sme sa nič nemohli naučiť. Napríklad malé dieťa pomenuje všetko, čo lieta ako „vtáčik“. Aj keď uvidí motýľa, povie „vtáčik“, pretože lieta vo vzduchu. To, že motýľ nie je vtáčik, sa dozvie až neskôr. Takto sa ľudia učia rozlišovať rôzne veci. Najprv skupiny ľudí rozpoznávame podľa toho, ako vyzerajú alebo čo robia: Maďari rozprávajú maďarsky, Rómovia majú tmavšiu pleť, Albánci sú mafiáni a Vietnamci predávajú v stánkoch. Keď sa však bližšie prizrieme, zistíme, že takéto zovšeobecnenia nie sú vždy správne. Predstavy o rôznych skupinách často obsahujú negatívne aj pozitívne hodnotenia a predsudky. Nemožno sa ich len tak ľahko zbaviť.

Záleží na tom?

Každý si samozrejme môže myslieť, čo len chce. Predsudky nás však zavádzajú v tom, že kvôli nim ľudí nevnímame ako jednotlivcov, ale ako členov určitých skupín: skejťáci, Rómovia, blondínky, východniari, černosi či Arabi. Takýmto škatuľkovaním prehliadame mnoho iných vlastností každého jednotlivca.

Môžeme sa predsudkov úplne zbaviť?

Všetci máme sklon vidieť len to, čo sami chceme alebo iba to, čo si o niekom dopredu myslíme. Kvôli tomu si často ani neuvedomujeme, že rôznych ľudí vnímame zjednodušene. Uvedomíme si to zväčša až vtedy, keď niekoho lepšie spoznáme. Vtedy sa už odlišnosti nezdajú byť také veľké. Kým budeme pri rôznych ľuďoch zdôrazňovať iba odlišnosti, nič sa nezmení.

Úlohy

Nálepkovanie

Všetko, čo robíš a zažíváš, odkiaľ pochádzaš, čím chceš byť – to všetko ťa robí jedinečným človekom a zároveň spája s inými skupinami ľudí, do ktorých patríš: si dievčaťom alebo chlapcom, členom alebo členkou športového klubu, fanúšikom určitej kapely, atď. ...

a Napiš štyri skupiny, do ktorých patríš.

b Myslia si o tebe ľudia niečo, čo nie je pravda? Dostávaš neprávom nejakú prezývku alebo „nálepku“? Akú?

c Napiš, prečo takéto nálepkovanie je alebo nie je predsudkom.

Nofal: Vždy poznáme len časť nejakej skupiny. Nikdy nemôžem povedať, že naozaj poznám všetkých Slovákov alebo nejakú inú skupinu ľudí. Každý je niečím výnimočný.

Čo je to predsudok?
Predsudok je dopredu vytvorený a zväčša negatívny úsudok alebo názor o človeku alebo o skupine ľudí.

2 Diskriminácia. Nevšímajme si ju?

Marek aj Lujza na vlastnej koži pocítli, že predsudky môžu viesť k diskriminácii. Beba hovorí, že mnohí ľudia diskriminujú len preto, že niekto vyzerá alebo sa správa inak. Všetci traja navrhujú spôsoby, ako tomu možno čeliť.

Skôr si všimnete to, čo kričí

Beba: Na Slovensku určite žijú netolerantní ľudia, no nemyslím si, že ich je väčšina. Takých, čo berú iných ľudí normálne, je viac. Skôr si však všimnete to, čo kričí, ako to, čo je nenápadné. Podobné je to aj s ľuďmi. Bežní ľudia sú často len neinformovaní, nerozumejú a niektorí ani nechcú rozumieť iným. Avšak takých, čo majú aj silné reči, je zas viac počuť. A potom to vyzerá tak, že väčšina sú rasisti.

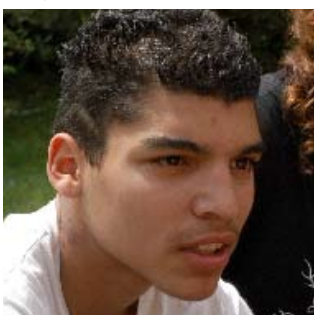

Lujza a Beba

Pretože sme Cigáni

Marek: Keď som bol mladší, mal som tak tri-štyri roky, išli sme s mamou na kúpalisko u nás v meste. Plavčík nás tam však nepustil. Ja som sa vtedy mamy opýtal na dôvod. V ten deň som totiž niečo vyviedol, rozbil tanier alebo také niečo a preto som si myslel, že ma nechcú pustiť kvôli tomu. Mama mi však povedala, že dôvodom je to, že sme Cigáni. Vôbec som tomu vtedy nerozumel.

Keby sa mi to stalo dnes, asi by som sa ho priamo opýtal, prečo nás vlastne nechce vpustiť. To, že sme Rómovia, nie je žiaden dôvod. Zaujímalo by ma, čo presne mu prekáža, keď ani nevie, akí sme ľudia a riadi sa len podľa toho, ako vyzeráme.

Musela som zmeniť školu

Lujza: Narodila som sa na Slovensku. Môj tatko je z Číny. Keď prišiel na Slovensko, mal veľa problémov s rasistami. Spočiatku sme nebývali v dobrej štvrti, vždy s ním mali problém, no on sa nechcel dostať do konfliktu. K fyzickému útoku našťastie nedošlo. Aj mne sa v starej škole posmievali: tvoj otec je ten „obchodník“, čo predáva nekvalitné veci? Pritom môj otec je maliar, má akademické vzdelanie. Ich to však samozrejme nezaujímalo.

Napokon som však musela zmeniť školu. Naša profesorka bola rasistka, od prvej chvíle, ako ma zbadala, som mala pocit, že ma nemá rada. Snažila sa zmanipulovať spolužiakov, aby si mysleli, že som vyviedla rozličné veci, ktoré mali na svedomí iní. Za rovnaký prehrešok som bola vždy potrestaná oveľa tvrdšie ako ostatní. Napriek tomu som bola populárna, dvakrát ma takmer zvolili za predsedníčku triedy. „Takmer“, lebo hlasy vždy počítala ona. Keď mi spolužiaci robili zle, išla som za riaditeľkou školy. Triedna profesorka ma potom obvinila, že žalujem na ostatných. Pritom, keď boli zlí na iné dievča z triedy, riešila to ihneď a rázne. Nástenku proti rasizmu, ktorú som urobila s kamarátom, nám prikázala zvesiť. Povedala, že ona takéto veci vo svojej triede propagovať nechce...

Na Slovensku je diskriminácia častá

Gezim: Raz som sa zúčastnil jedného seminára, na ktorom sme sa rozprávali o rasizme. Večer sme chceli ísť na diskotéku, no mojich kamarátov tam nechceli vpustiť, lebo vraj budú robiť neporiadok. Vôbec ich nezaujímalo, či sú to slušní ľudia, stačilo im len to, že majú tmavšiu pleť. Všetkých tak hodili do jedného vreca. My sme sa celý deň rozprávali o diskriminácii a hneď v ten večer sme to aj na vlastnej koži zažili. Napokon nás aj pustili, no viete si predstaviť, ako sme sa cítili. Úplne nám to pokazilo náladu a mne osobne to bolo veľmi nepríjemné.

Takýchto prípadov je pritom mnoho. Jedna moja kamarátka raz išla do obchodu so svadobnými šatami a chcela si jedny vyskúšať. Bol to taký test. Samozrejme, že jej to nedovolili a rovno povedali, že ich vraj zašpiní. Potom išla druhá kamarátka, ktorá nemá tmavú pleť a tej to bez problémov dovolili. Na Slovensku je diskriminácia častá.

Často sa môže stať, že sa k vám niekto nespráva prívetivo. Napríklad, ak hodinu meškáte na stretnutie alebo ak vám počas umeleckého vystúpenia vyzvára telefón a rušíte tak ostatných divákov. Ak sa k vám však niekto správa nepekne iba kvôli vašej farbe pleti, pôvodu či len preto, že ste chlapec alebo dievča, to nie sú dobré dôvody. Takéto správanie nazývame diskriminácia. Naša farba pleti či pôvod totiž neurčujú to, aké máme schopnosti.

Čo je to diskriminácia?
Diskriminácia nastáva vtedy, ak niekomu niečo nedovolíme alebo ak niekoho odmietneme z takých dôvodov, ktoré by nemali hrať vôbec žiadnu rolu.

Úlohy

1 Protest

Lujza sa rozhodla zakročiť voči spolužiakom, ktorí jej robili zle. Učiteľka ju obvinila, že žaluje. Urobila Lujza dobre? Vysvetli svoju odpoveď.

2 Diskriminácia

a Vysvetli, prečo Gezim hovorí o diskriminácii, keď ich napokon na diskotéku pustili.

b Môžeme to, čo sa stalo Marekovi označiť ako diskrimináciu? Vysvetli svoju odpoveď.

3 Rozdiely

Kedy môžeme nejaké správanie označiť ako diskrimináciu? Niekedy je potrebné rozlišovať a určité správanie ako diskrimináciu neoznačovať. Pri nasledujúcich príkladoch pouvažujte nad tým, kedy k diskriminácii dochádza naozaj a kedy len zdanlivo.

a Stojíš v rade na autobus a vidíš, ako niekomu nedovolili nastúpiť.

Dobré dôvody:

Nesprávne dôvody (diskriminácia):

b Spolužiačka ti povie, že ju neprijali na brigádu, ktorú veľmi chcela.

Dobré dôvody:

Nesprávne dôvody (diskriminácia):

c Učiteľka dáva jednému spolužiakovi vždy horšie známky.

Dobré dôvody:

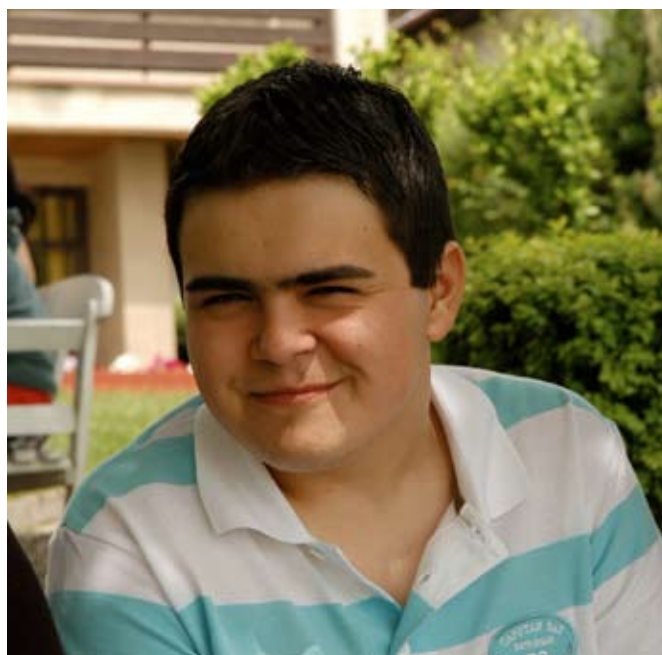
Nesprávne dôvody (diskriminácia):

3 Trúfaš si?

Čo spravíš, ak sa niekomu posmievajú alebo vyhrážajú? Nie vždy je jednoduché zareagovať. Zuzane, Nofalovi aj Veronike sa posmievali kvôli tomu, aký majú pôvod. Romana dlho popierala to, že je židovského pôvodu aj to, že je lesba. Dnes tvrdí, že dôležité nie je len o tom rozprávať, ale vyžadovať, aby to ostatní ľudia akceptovali.

Keď sa opýtajú, tak poviem

Nofal: Podľa mňa nemá zmysel zakaždým hovoriť, kto som, čo som. Nevypláca sa to, má to väčšinou negatívne dôsledky. No keď sa ma niekto priamo opýta, tak poviem, že som moslim. Na jednej hodine som to aj povedal a všetkých to zarazilo. Jedna spolužiačka sa ma potom opýtala, či žijeme v stanoch na púšti a s mnohými ženami. Ľudia tu o moslimoch takmer nič nevedia a majú k nim automaticky negatívny postoj na základe toho, čo vidia v televízii alebo si prečítajú v bulvárnych novinách. Ja sa nad tým iba usmievam a povznášam. Neviem, čo im na to mám povedať. Je predsa rozdiel medzi Američanom a tým, čo iba čítal o Amerike alebo medzi lekárom a tým, kto zachraňuje život. Hovorím všetko priamo do očí. A potom prídu za mnou a povedia, že to tak nemysleli. Keď sa bude každý iba urážať, rasizmus neskončí.

Zuzana, Veronika
a Lujza

Zuzana: Obaja moji rodičia sú židovského pôvodu. Aj ja sa cítim ako židovka a som na to hrdá. Od detstva som to všade hovorila, na základnej škole sa mi kvôli tomu posmievali. Ja som si to však nevšímala. Viem však o mnohých svojich kamarátoch, ktorí svoj pôvod zapierali. Báli sa, že by im mohli nadávať do židov, boháčov alebo že by sa posmievali holokaustu. Traumatický zážitok svojich predkov si tak nesú so sebou. Myslím si, že nie je dobré, ak nehovoríme, že sme židovskej viery, maďarského alebo albánskeho pôvodu. Kým sa budeme za to hanbiť a utajovať to, okolitá spoločnosť nás nikdy neprijme.

Nehanbiť sa za korene, ale za ich popieranie

Romana: Na škole sme preberali obdobie vojnovnej Slovenskej republiky (1939 – 1945). Učiteľka nám povedala, že Tisova vláda zaplatila za každého deportovaného žida alebo židovku 500 ríšskych mariek. Dve spolužiačky, s ktorými sme boli v tom čase pohádané pre nejakú malichernosť mi s kamennou tvárou oznámili, že sa mi na takéto deportačný poplatok s radosťou poskladajú. Myslím, že v tej chvíli to bol pre mňa konečný impulz prestať sa za svoje židovské korene hanbiť a snažiť sa ich skrývať. Dovtedy som každého presviedčala, že moje meno je nemecké a že ja so židovstvom nemám nič spoločné. Keď som si ale uvedomila, že môj pradeda a prababka zomreli vo vyhľadzovacom tábore Auschwitz–Birkenau, a že môj deda prežil tri roky na úteku a jeden v koncentračnom tábore Terezín, hanbila som sa už nie za svoje korene, ale za to, že som ich dovtedy popierala.

Prečo mi to nestačí?

Romana: Občas sa však stretávam s otázkou: „Prečo ti nestačí, že si vo svojom najbližšom prostredí akceptovaná a prečo tak otvorene všade vyhlasuješ, že si lesba?“ Snažím sa im vysvetliť, že na seba dobrovoľne a s nadšením preberám úlohu pozitívneho vzoru, ktorý v našej spoločnosti chýba. Verejná mienka na Slovensku je podľa mňa masírovaná znevažujúcimi výroky niektorých politikov, ovplyvňovaná cirkvou a skresľovaná médiami. Priemerný Slovák alebo Slovenka si naozaj myslí, že všetky lesby sú krátkovlasé ženy, ktoré neznášajú mužov a nechcú mať deti. Pritom to pre väčšinu z nich vôbec neplatí. Diskriminácia nie je nič príjemné. Môžeme sa s ňou zmieriť, alebo proti nej začať otvorene bojovať. Diskriminácia funguje veľmi podobne, či už hovoríme o národnostných, rasových, náboženských alebo sexuálnych menšinách.

Veronika: Môj otec pochádza z Vietnamu, podobám sa naňho a za svoj vzor sa nehanbím. Ved' aj keby som chcela, tak by som svoj pôvod nemohla zatajiť. Raz sa mi stalo, že na mňa náš bývalý sused niečo škaredé pokrikoval. Niekedy si človek povie, že mu to ani nestojí za reakciu. Často to však nechceš nechať len tak, nič nepovedať a ticho trpieť. Niekedy sa proti tomu treba postaviť, ako moja mama, ktorá za tým susedom zašla a dôrazne mu vysvetlila, že takéto reči o svojej dcére nestrpí.

Úlohy

1 S kým sa rozprávaš?

Nofal hovorí, že nie je vždy dobré odhaľovať, kým sme. Zuzana zas tvrdí, že ak sa to bude tajiť, spoločnosť iných ľudí neprijme. S kým viac súhlasíte?

S Nofalom, pretože

So Zuzanou, pretože

Ako zareaguješ, ak sa niekto radikálne vyjadrí o židoch, moslimoch či kresťanoch?

2 Byť otvorený

a Ako ľudia v tvojom okolí hovoria o homosexualite?

b Je ti to príjemné alebo nie? Vysvetli svoju odpoveď.

c Romana hovorí o potrebe akceptácie v spoločnosti. Čo tým podľa teba myslíš? Vysvetli svoju odpoveď.

3 A čo ty?

a Každý z nás pozná nejaké príklady diskriminácie. Čo s tým môžeme robiť? Porozmýšľajte o prípade, keď ste boli svedkami niečoho podobného. Stručne opíšte situáciu. **Stalo sa toto:**

Ako sme sa zachovali?

Čo sme ešte mohli urobiť?

b Vyberte si v skupinách jednu situáciu a spolu porozmýšľajte nad najlepším riešením. Svoj postup zaznamenajte.

c Nasledujúce pojmy opisujú rôzne podoby diskriminácie: xenofóbia, antisemitizmus, islamofóbia, homofóbia. Napíš, čo tieto slová vyjadrujú. V malej skupine prediskutujte podobnosti a rozdiely medzi jednotlivými pojmami.

4 Utečenci na Slovensku

Mago aj Mirlinda s bratom Gezimom sú utečenci, ktorí na Slovensku získali azyl. Súrodenci pochádzajú z Kosova a dnes žijú s rodinou v Lučenci. Mago musel s rodičmi a súrodencami utiecť z Čechenska a teraz spolu žijú vo Zvolene. Všetci traja majú skúsenosti s diskrimináciou a tiež svoj spôsob, ako sa vyrovnáť s nespravodlivým zaobchádzaním.

Na svete žijú milióny ľudí, ktorí museli opustiť svoje domovy kvôli vojne, hladu či politickému alebo náboženskému prenasledovaniu. Väčšina z nich uteká zo svojej krajiny len s najnutnejšími vecami; často si nestihnú vziať ani osobné doklady. Mnohokrát sa podarí utiecť len niektorým jednotlivcom a ich rodiny zostávajú v pôvodnej krajine. Keď pomíne bezprostredné ohrozenie, utečenci musia začať nový život v novej krajine, v ktorej spravidla požiadajú o azyl.

Ani v novej krajine to však utečenci často nemajú ľahké. Keď požiadajú o azyl, musia dokazovať, že boli vo svojej krajine naozaj prenasledovaní. Udeľovanie azylu trvá mnoho mesiacov aj rokov, pričom utečenci žijú v neistote. Nesmú pracovať a pobytový tábor môžu opustiť len na priepustku. Aj po získaní azylu je veľmi náročné zvyknúť si na nové prostredie a kultúru, či naučiť sa nový jazyk. Musia sa vedieť zorientovať na úradoch, hľadať si prácu. Nie každý však má vôbec šancu azyl získať – na Slovensku sa ročne udelí len niekoľkým jednotlivcom.

Mirlinda: Ľudia na Slovensku zväčša ani nevedia, čo to znamená byť utečencom. Nepredpokladajú napríklad, že môžeme mať kvalitné vzdelanie. Keď sme sem prišli, mala som vysvedčenia z kosovskej školy, no tu mi ich neuznali. Musela som preto ešte raz navštevovať deviaty ročník. Tak som si zohnala učebnice, všetko som sa naučila a za pár mesiacov som si tú triedu dorobila.

Utečenci sú vo všeobecnosti vnímaní prevažne negatívne. Napríklad Albánci sú automaticky považovaní za mafiánov. Keď sa o mne spolužiaci dozvedeli, že som z Kosova, tak sa ma pýtali, či ma už otec predal... Mysleli si, že sme celé dni zavreté doma, nesmieme chodiť von a obliekať sa, ako chceme. Aj náš sused, ktorý o nás nemal žiadne informácie, nás hneď považoval za priekupníkov. Môjmu otcovi vyčítal, že sme na Slovensko vôbec prišli. Keď mu však otec vysvetlil, kto sme, že sme museli opustiť krajinu, že sme vzdelaní, tak prestal s takými rečami. Odkedy vie, čo sme zač, vždy keď nás stretne, pozdraví.

Gezim: Aj keď sme cestovali na toto stretnutie, tak sme na vlastnej koži zažili, čo si o Albáncoch ľudia bežne myslia. Keď sme v Galante vystúpili z autobusu, pred stanicou sme sa o niečom spolu rozprávali. Jeden taxikár nás upozornil, aby sme sa radšej medzi sebou nerozprávali po albánsky. Vraj by nám to mohlo spôsobiť problémy... Ľudia by k nám kvôli tomu mohli horšie pristupovať.

Mirlinda a Gezim

Mago: Keď sme museli náhle opustiť Čečensko, nestihli sme si so sebou vziať takmer nič. Pri príchode na Slovensko sme nemali ani žiadne doklady. Na začiatku sme bývali v tábore a čakali, či nám pridelia azyl. Na škole ma automaticky zaradili o tri triedy nižšie. V každej krajine sú dobrí aj zlí ľudia. V Rakúsku ma jeden chlapec provokoval, začal na mňa fúkať dym z cigarety a nadával mi. Tak som sa bránil a padla aj facka. O mesiac som mal ísť kvôli tomu na súd, chceli od nás tisíc eur odškodného. Súd sme však vyhrali.

O Čečensku si ľudia myslia, že tam žijú len teroristi. Aj moji kamaráti na Slovensku si mysleli, že tam nie je nič iné, len vojna. Vraj si treba dávať pozor na míny, aj keď hráš futbal. Vysvetlil som im, že až také zlé to nie je. Keď sme krajinu opúšťali, všade nás zastavovali a kontrolovali. Teraz je už však situácia lepšia.

Úlohy

1 Utečenci

a Kto sú to utečenci?

b Aké dôvody na útek z vlastnej krajiny môžu mať?

c Viete koľko azylov bolo udelených na Slovensku v uplynulých rokoch? Skúste to vyhľadať na internete.

2 Predsudky

a Napíš príklady predsudkov, o ktorých sa píše na tejto dvojstrane.

b Popíš dva spôsoby, ktorými možno konať proti predsudkom a diskriminácii.

3 Aktívna pomoc

a Zistite, ktoré organizácie sa na Slovensku venujú pomoci utečencom a popíšte ich aktivity.

Športové popoludnie v pobytovom tábore pre utečencov v Gabčíkove.

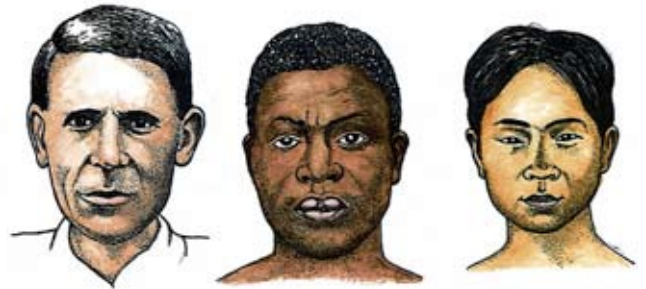
5 Existujú vôbec odlišné rasy?

V minulosti sa viacerí vedci snažili rozdeliť všetkých ľudí do takzvaných rasových kategórií. V niektorých prípadoch dokonca tvrdili, že biela rasa je najlepšia. Tento prístup je celkom nesprávny, pretože všetci ľudia spolu tvoria jeden biologický druh.

Rasizmus

Rasizmus ľudí rozdeľuje do skupín podľa ich telesných črt, pričom niektoré skupiny označuje ako podriadené iným skupinám. Aj keď bežných ľudí naďalej počujeme hovoriť o "rasách", vedci tento pojem už nepoužívajú. Idey o rôznych rasách boli rozšírené najmä v 19. a 20. storočí, keď sa vedci pokúšali ľudí roztriediť. Riadili sa pritom predovšetkým farbou pleti a telesnou výškou. Po zámorských objavoch Európania spoznali iné časti sveta a ľudí, ktorí v nich žili. Rôzni bádatelia chceli opísať a vysvetliť viditeľné odlišnosti medzi ľuďmi, a preto vymysleli pojem rasy. To však nebolo všetko. Niektorí vedci si neskôr mysleli, že biela rasa, ktorú pripisovali Európanom, bola nadradená nad ostatnými. Táto myšlienka sa používala na ospravedlňovanie útlaku ľudí iných rás v Severnej a Južnej Amerike, v Ázii a Afrike. Mnoho ľudí vtedy vystupovalo proti miešaniu ľudí rôznych rás. Takéto myšlienky boli zastávané aj väčšinou politikov.

V súčasnosti prevláda názor, že všetci ľudia spolu tvoria jeden biologický druh. Každý z nás samozrejme vyzerá odlišne, no to ešte nič nehovorí o našej povahe či o našich schopnostiach. Tie závisia od úplne odlišných vecí.

Zo slovenskej učebnice biológie: Na Zemi žije v súčasnosti vyše 6 miliárd ľudí v rôznych ľudských spoločenstvách a populáciách. Na prvý pohľad sa od seba najviac líšia farbou pleti. Podľa farby pleti sa ľudia zvykli deliť na tri

základné ľudské plemená (rasy): biele, čierne a žltá-hnedé. V súčasnosti však prevláda názor, že plemená alebo tzv. rasy sú umelo vytvorené skupiny.

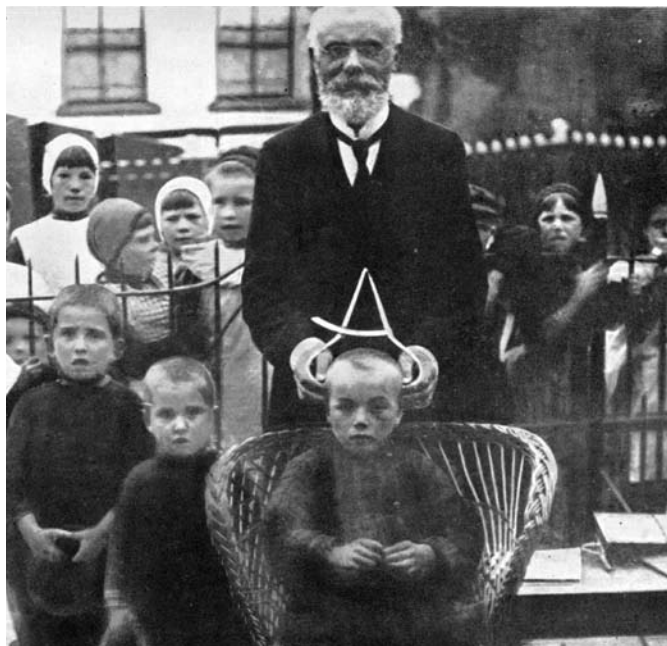
Rasizmus

Rasizmus vychádza z presvedčenia, že niektorí ľudia by mali byť podriadení kvôli svojej farbe pleti, kultúre či pôvodu. S takými ľuďmi sa potom zaobchádza, ako by boli menejcenní a vyčleňujú sa zo spoločnosti. V takýchto prípadoch rasizmus vedie priamo k diskriminácii.

Antisemitizmus

Antisemitizmus je ďalším pomenovaním pre nenávisť voči skupine ľudí – voči židom. Taktiež zahŕňa rôzne predsudky, pričom niektoré z nich pretrvávajú ešte od stredoveku. V tom čase kresťania predstavovali väčšinu obyvateľov a niekedy boli voči židom podozrievaní kvôli ich náboženskej viere. Židia nemohli vykonávať mnohé povolania a boli často prenasledovaní.

V 19. storočí boli židia taktiež vnímaní ako samostatná rasa. Antisemiti si mysleli, že židia sú podradní a nebezpeční ľudia. Aj v súčasnosti židia v mnohých krajinách tvoria menšinu spoločnosti, no zväčša už nie sú diskriminovaní kvôli svojmu náboženstvu. Oproti mnohým iným menšinám zväčša nie sú ani spoločensky alebo ekonomicky slabou skupinou. Nemajú napríklad menej príležitostí, aby si našli dobrú prácu. No jeden predsudok, ktorý existuje už stáročia, stále pretrváva: presvedčenie, že židia urobia všetko pre to, aby boli bohatí a mocní, a to aj nečestnými prostriedkami. Odhaľovanie a vyvrátenie tohto predsudku je kľúčové pre boj proti antisemitizmu.

Meranie lebiek

Tento obrázok ukazuje, ako deťom kedysi merali lebky na ostrove Urk v Holandsku (1910). Vtedy prevažoval názor, že meraním lebiek, nosov či telesnej výšky možno jednotlivé rasy presne opísať. Nacisti sa pokúšali určiť miery ideálnej rasy. Verili, že biela árijská rasa je nadradená ostatným.

Úlohy

1 Vedci

Prečo podľa teba vedci niekedy rozdeľovali ľudí podľa rás a prečo tak už nerobia?

2 Rasizmus pod drobnohľadom

Ku každému obrázku napíš, čo má spoločné s rasizmom, antisemitizmom alebo diskrimináciou. Vysvetli či obrázok vyjadruje niečo pozitívne alebo negatívne.

a Pochod proti rasizmu a fašizmu v Bratislave.

b Pamätník Danielovi Tupému v Bratislave s úryvkom z jeho básne:

*Bolo to zavčas rána
Keď našla si ma čierna vrana
Azda to však bolo v noci
Ocitli sme sa bez pomoci
S krátkotom niesla čierny deň
Azda bol to len sen*

c Pamätník rómskym mužom násilne odvečeným do pracovného tábora v Hanušovciach na východnom Slovensku.

d Plagát iniciatívy Coexist počas stretnutia herečky Sharon Stone s palestínskymi a izraelskými deťmi v Paríži.

3 Kde a prečo

Nájdí svoj vlastný obrázok, ktorý znázorňuje prejav rasizmu, antisemitizmu alebo diskriminácie. Opíš, o čo sa jedná, kde sa to odohráva, kto to robí a prečo.

6 Čo by ste s tým urobili?

Všetci ľudia majú nejaké predsudky. Je to niečo, s čím sa stretávaš, ak si Vietnamec či Róm na Slovensku, utečenkyňa v Nemecku, Grónčan v Dánsku, alebo povedzme Arménka na Ukrajine.

Dánsko

Johanne: Ľudia si myslia, že som Dánka, a preto ich často počujem rozprávať rôzne zlé veci o obyvateľoch Grónska. Zvyčajne na to nič nepoviem, no nie preto, že by som sa hanbila za svoj pôvod. Je pre mňa veľmi nepríjemné pochádzať z Grónska, keď si z nás ľudia stále robia žarty. Často sa týkajú alkoholizmu, ako napríklad v spojení „opitý ako Grónčan“.

Salik: To počujete každú chvíľu. Pritom to nie je až také zlé, ak to niekto hovorí iba ako vtip v prítomnosti Grónčana. Keď som bol ešte na základnej škole, spolužiaci sa mi posmievali. Volali ma Peter po jednom Grónčanovi zo susedstva, ktorého každý poznal. Peter bol alkoholik. Poprosil som rodičov, aby s tým niečo spravili a to napokon pomohlo.

Nemecko

Albina: Keď som prišla prvýkrát do Nemecka, bývali sme v dome pre utečencov. Večer pred výročím Hitlerových narodením nás varovali, aby sme radšej zostali doma. V minulosti sa vyskytli útoky na náš dom práve v tento deň, takže nám priatelia poradili, aby sme boli opatrní. Mala som strach, no napokon sa našťastie nič nestalo. To však bol jediný pokojný rok. V Sasku je veľa neonacistov. Avšak dobrá vec je, že proti ich prejavom sa možno v Nemecku aktívne postaviť. Ak napríklad neonacisti plánujú pochodovať pred synagógou v Drážďanoch, okamžite sa zorganizuje aj demonštrácia proti nim. Takto s nami naposledy demonštrovali punkeri. Nie je to len záležitosť pre židov. Chceme, aby bol každý človek rešpektovaný.

Ukrajina

Tamara: Myslím si, že občas musíme aj aktívne vystúpiť proti netolerantným ľuďom. Raz nám učiteľka na hodine povedala: "Vás, ľudí z Kaukazu, je tu až príliš. Ale ja vám poviem, čo ste zač, vy a váš národ." Nemohla som zniesť takúto urážlivú poznámku a hrdo som odpovedala tak, aby ma každý počul: "Nemôžete mi o mojom národe povedať viac, než už sama viem. Chcela by som vám však pripomenúť, že Arméni prijali kresťanstvo ako prví v Európe a viacero východo-európskych štátov vzniklo až omnoho neskôr ako Arménsko." A hoci som vedela, že takéto hádky sú stratou času, veľmi som jej chcela povedať, čo si o tom všetkom myslím. Odmietla som takéto urážanie a ponižovanie.

Diskriminácia, predsudky a rasizmus. V každej spoločnosti sa proti nim bojuje ťažko. No vždy sa môžeme snažiť vytvárať priateľskú atmosféru aspoň v našej triede či v susedstve. Spoločne so spolužiakmi si môžete premyslieť a naplánovať, ako možno rôznych ľudí vo vašom okolí navzájom zblížiť.

Úlohy

Čo budeme robiť?

a Pracujte v skupine. Spoločne sa rozhodnite, čo možno vo vašom okolí vylepšiť:

- svoju triedu
- svoju školu
- svoje susedstvo
- čokoľvek iné

Vyberte si, na čom by ste chceli pracovať

- diskriminácia
- násilie
- posmievanie
- čokoľvek iné

b Spíšte si svoj plán.

Rozhodnite sa, aký problém budete riešiť, čo chcete zmeniť a ako to chcete dosiahnuť.

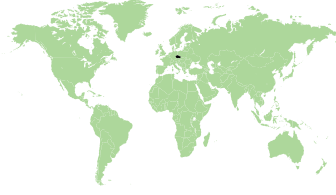
c Premyslite si slogan a vytvorte plagát, ktorým chcete osloviť ďalších ľudí, aby sa k vám pripojili.

d Predstavte svoj plagát.

V triede vyberte najlepší plán a ďalej na ňom pracujte.

Milan Šimečka
(1930 - 1990)

Rigoberta Menchú (1959)

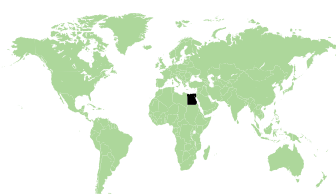
Ang San Suu Kyi (1945)

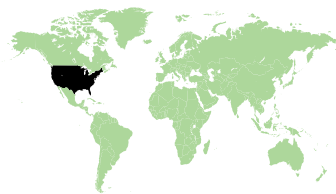
Nkosi Johnson
(1989-2001)

Nawal el Saadawi (1931)

Rosa Parks
(1913 - 2005)

Úlohy

1 Môj vzor

Títo ľudia nenásilne bojovali a bojujú proti diskriminácii a rasizmu a za rovné práva pre všetkých.

Doplňte každú vetu. Pripíšte meno osoby a krajinu, z ktorej pochádza.

1. Podobne ako jej otec, _____ bojuje proti útlaku Mayov na kávových a cukrových plantážach v _____.
2. Filozof a spisovateľ _____ bol počas obdobia komunizmu väznený, v roku 1989 sa stal jedným z hlavných predstaviteľov zamatovej revolúcie v _____.
3. _____ si odmietla sadnúť na zadné sedadlo autobusu a posadila sa na miesto vyhradené len pre belochoy. Takto začala svoju kampaň za občianske práva černochoy v _____.
4. _____ napísala knihu *Evina skrytá tvár*. Táto spisovateľka z _____ v nej odhaľuje násilie páchané na ženách.
5. Od veľmi útleho veku _____ z _____ vystupoval za práva detí nakazených HIV/AIDS.
6. Napriek tomu, že _____ bola dlhé roky v domácom väzení, pokračovala vo svojich aktivitách za ľudské práva a demokraciu v _____.

- USA
- Barma
- Južná Afrika
- Guatemala
- Egypt
- Československo

2 Moja pieseň

Živé kvety

Turisti si fotia miesta
Kde fašisti dobodali študenta
Neveria vlastným očiam
Tak si to fotia, tak si to točia

Ten, čo ho zabili sa volal Daniel Tupý
Dodnes o tom koluju medzi nimi vtipy
Tupý zabitý ostrými nožmi
Dodnes o tom kolujú vtipy medzi skínmi

V jednom si môžeme byť istí
Že my sme tí, ktorí budeme bití

Deň po vražde sú všade kukláči
Či sa nám to páči alebo nepáči
Policajný prezident vraví pre noviny
Že nemali by sme byť voči zlu pasívni

Každý jeden člen každej rodiny
Mal by mať povinný kurz sebaobranu
Takýto čin je hrozný, trestuhodný
Ale položíme si otázku, kto je za to zodpovedný?

No len vy, my a nikto iný
Môžeme si za to iba sami
Ja, ty, on, my, vy, oni

Táto smutná rozprávka nemá hrdinu
Keď zabijú z nás niekoho, nám to dajú za vinu
Až kým to nebudú ich vlastné deti
My budeme tí, ktorí budeme bití
Až kým to nebudú ich vlastné deti
My budeme tí, ktorí budeme bití
A skinheadi si budú ďalej rozprávať vtipy
O tom ako umieral Daniel Tupý

Pieseň od Živých kvetov je o násilnej smrti mladého človeka, ktorý sa stal obeťou vražedného útoku. Vytvorte svoju vlastnú pieseň či báseň proti násiliu. P. S. Ak neviete, ako začať, vyberte si niektorý verš z piesne od Živých kvetov a skúste naň nadviazať vlastnými myšlienkami. Ak radšej kreslíte, môžete k téme násilia vytvoriť kreslený príbeh.

Vzdelávacie materiály

Tento pracovný zošit je súčasťou balíčka vzdelávacích materiálov, ktoré sa venujú týmto témam:

1. História židov v Európe a antisemitizmus do roku 1945
2. Antisemitizmus v súčasnej Európe
3. Predsudky, diskriminácia, rasizmus a antisemitizmus

Tieto materiály boli vydané v mnohých partnerských krajinách a sú dostupné v ich oficiálnych jazykoch. Boli vytvorené organizáciami OBSE a Anne Frank House, v spolupráci s odborníkmi z jednotlivých krajín.

OBSE

Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OSCE) je bezpečnostnou organizáciou. Zdrúhuje 56 členských krajín z Európy, severnej Ameriky a strednej Ázie. OBSE v rámci svojho Úradu pre demokratické inštitúcie a ľudské práva (ODIHR) podporuje realizáciu aktivít v oblasti ľudských práv, posilňovania demokracie a boja proti diskriminácii. Viac informácií nájdete na webstránke: www.osce.org/odihr.

Dom Anny Frankovej

Dom Anny Frankovej (Anne Frank House) v Amsterdame sídli na mieste, v ktorom sa ukrývala Anna Franková. V súčasnosti je v ňom múzeum, ktoré propaguje ideály, ktorými Anna žila nielen vo vtedajších, ale aj v súčasných súvislostiach. Cieľom vzdelávacích projektov Domu Anny Frankovej je potlačanie súčasných foriem antisemitizmu, rasizmu a xenofóbie a tiež podpora tolerance a vzájomného rešpektu. Viac informácií nájdete na webstránke: www.annefrank.org.

Nadácia Milana Šimečku

Nadácia Milana Šimečku v Bratislave je jednou z najstarších mimovládnych organizácií na Slovensku. Od svojho založenia v roku 1991 sa venuje témam ľudských práv, demokracie a postaveniu menšín. V súčasnosti sa zaoberá interkulturným vzdelávaním, rómskou problematikou, výskumom holokaustu a jeho využívaním vo výchove a vzdelávaní. Viac informácií nájdete na webstránke: www.nadaciamilanasecku.sk

Dokumentačné stredisko holokaustu

Cieľom Dokumentačného strediska holokaustu, založeného v roku 2005 v Bratislave, je výskum a zhromažďovanie archívnych a historických dokumentov, ktoré súvisia s témou holokaustu. Taktiež sa usiluje o rozširovanie vedomostí o tomto historickom období, ako aj o židovskej menšine a jej postavení na Slovensku. Viac informácií nájdete na webstránke: www.holokaust.sk

Tiráž

Text: Ineke Mok, Willem-Pieter van Ledden, Karen Polak (Anne Frank House); **Slovenská adaptácia:** Peter Dráf (Nadácia Milana Šimečku); **Preklad:** Peter Dráf; **Jazykové korektúry:** Peter Švatarák; **Produkcia:** Anne Frank House; **Design:** Beukers Scholma/Pieter Mineur; **Ilustrácie/fotografie:** Marko Virzgula (fotografie účastníkov); Milan Pukančík; Rie Neuchs/Danish Institute for International Studies, Kirsten Bilz, Royal Netherlands Academy of Arts and Sciences, David Silverman/Getty Images, Amnesty International, Centre for Creative Arts/University of KwaZulu-Natal, Chris Robinson/Al, Don Cravens/Time&Life Pictures/Getty Images, Reporters/AP, Nadácia Milana Šimečku, Jana Grančová; **DTP:** MONMART s. r. o.; **Tlač:** Durlák, Skalica 2008. ISBN 978-80-89008-32-2

Realizované s finančnou podporou Úradu vlády SR v rámci Akčného plánu predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie. Za obsah tohto dokumentu je výlučne zodpovedná Nadácia Milana Šimečku.

Snažili sme sa uviesť zoznam držiteľov práv na ilustrácie uvedené v tejto publikácii. V prípade, že vaše fotografie tu nie sú správne uvedené, kontaktujte Dom Anny Frankovej.

DOKUMENTAČNÉ STREDISKO HOLOKAUSTU

A čo ty?

Ľudia na celom svete aktívne vystupujú proti rôznym formám diskriminácie. Tu môžete vidieť príklady plagátov, ktoré sa použili v kampaniach proti predsudkom a diskriminácii.

Existujú stovky plagátov, ktoré ľudí vyzývajú, aby sa postavili proti netolerancii. Vyber si jeden z plagátov, ktorý ťa najviac oslovuje a napíš, čo sa ti na ňom najviac páči. Jeden z plagátov vytvorili mladí ľudia, ktorých predstavuje tento pracovný zošit.

Vytvorte si aj vy plagát proti rasizmu a diskriminácii! V malých skupinách si vyberte niektorú formu diskriminácie a porozmýšľajte nad sloganom alebo symbolom, ktorý by váš odkaz sprostredkoval ostatným ľuďom.

Keď kopneš do jedného, kopneš do všetkých...

Máme vo Fínsku rasistov?

Čierny alebo biely?

Rasy a rasisti

